

Наталія ЮРІЙЧУК,

orcid.org/0000-0001-8308-3283

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри української лінгвістики та методики навчання

Університету Григорія Сковороди в Переяславі

(Переяслав, Київська область, Україна) nd711@ukr.net

Дмитро ДАДАК,

orcid.org/0000-0002-2229-5132

аспірант кафедри освітології та педагогічної інноватики

Університету Григорія Сковороди в Переяславі

(Переяслав, Київська область, Україна) imchasingyou@ukr.net

ТЕХНОЛОГІЇ СИТУАЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Сучасне реформування освіти передбачає підготовку висококваліфікованих фахівців, здатних інтегрувати теоретичні знання і практичні вміння у цілісну систему. Для успішної реалізації особистісного потенціалу здобувача вищої освіти повинні бути створені умови для формування таких якостей особистості, як уміння інтегруватись у динамічне суспільство, уміння генерувати нові ідеї, висловлювати власну точку зору, здатність до оперативного прийняття рішень, комунікації, критичність мислення, уміння працювати в команді, моделювати навчальні ситуації, розв'язувати реальні життєві проблеми тощо. Усе це вимагає від майбутніх фахівців володіння професійними знаннями, вміннями та навичками.

У зв'язку з цим постає потреба у перегляді інноваційних технологій навчання у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців, оновлення змісту, методів, прийомів навчальної діяльності, що ґрунтуються на нових досягненнях науки, гарантують результативність освітнього процесу. Одними з інноваційних технологій, що слід упроваджувати для підготовки здобувачів вищої освіти, є технології ситуаційного навчання, оскільки, саме вони, на наш погляд, дозволяють залучити здобувачів вищої освіти до вирішення ситуації, мотивувати працювати, шукати нові підходи до вирішення поставлених завдань, розвиватися у майбутній професії та усвідомлювати особисту відповідальність за прийняті рішення.

Аналіз науково-методичної літератури дає підстави стверджувати, що на сучасному етапі проблема професійної підготовки майбутніх фахівців висвітлена у працях багатьох науковців, проте питання вивчення особливостей використання технологій ситуаційного навчання у процесі підготовки здобувачів вищої освіти залишається відкритим та потребує подальшого дослідження.

Мета публікації полягає у вивченні ролі та особливостей використання технологій ситуаційного навчання у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців.

Для досягнення поставленої мети було застосовано теоретичні методи дослідження: системний аналіз науково-педагогічної літератури, методичних часописів, довідкової педагогічної літератури з метою порівняння, зіставлення та узагальнення різних підходів до розв'язання досліджуваної проблеми; системно-структурний метод для з'ясування взаємозв'язку та взаємодії структурних елементів педагогічної практики.

Ключові слова: *технології ситуаційного навчання, професійна підготовка, освітній процес, майбутній учитель, заклад вищої освіти.*

Nataliya YURIYCHUK,*orcid.org/0000-0001-8308-3283**Ph. D in Pedagogics Associate Professor;**Associate Professor at the Department of Ukrainian Linguistics and Methods of Education**Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav**(Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine) nd711@ukr.net***Dmytro DADAK,***orcid.org/0000-0002-2229-5132**Postgraduate student at the Department of Education and Pedagogical Innovations**Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav**(Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine) imchasingyou@ukr.net*

TECHNOLOGIES OF SITUATION LEARNING IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS

Modern education reform involves the training of highly qualified specialists who are able to integrate theoretical knowledge and practical skills into a coherent system. In order to successfully realize the personal potential of a student of higher education, conditions must be created for the formation of such personality qualities as the ability to integrate into a dynamic society, the ability to generate new ideas, express one's own point of view, the ability to make quick decisions, communication, critical thinking, the ability to work in a team, simulate educational situations, solve real life problems, etc. All this requires future professionals to possess professional knowledge, skills and abilities.

In connection with this, there is a need to review innovative learning technologies in the process of professional training of future specialists, updating the content, methods, techniques of educational activity, which are based on new scientific achievements, guaranteeing the effectiveness of the educational process. One of the innovative technologies that should be implemented to train students of higher education are the technologies of situational learning, since, in our opinion, it is they that allow students of higher education to be involved in solving situations, motivate them to work, look for new approaches to solving tasks, develop in future profession and to be aware of personal responsibility for the decisions made.

The analysis of scientific and methodical literature gives reasons to assert that at the current stage the problem of professional training of future specialists is highlighted in the works of many scientists, however, the issue of studying the specifics of the use of situational learning technologies in the process of training students of higher education remains open and requires further research.

The purpose of the publication is to study the role and features of the use of situational learning technologies in the process of professional training of future specialists.

To achieve the goal, theoretical research methods were applied: systematic analysis of scientific and pedagogical literature, methodical journals, reference pedagogical literature with the aim of comparing, comparing and generalizing different approaches to solving the researched problem; system-structural method for clarifying the relationship and interaction of structural elements of pedagogical practice.

Key words: *situational learning technologies, professional training, educational process, future teacher, higher education institution.*

Постановка проблеми. Сучасне реформування освіти передбачає підготовку висококваліфікованих фахівців, здатних інтегрувати теоретичні знання і практичні вміння у цілісну систему. Для успішної реалізації особистісного потенціалу здобувача вищої освіти повинні бути створені умови для формування таких якостей особистості, як уміння інтегруватись у динамічне суспільство, уміння генерувати нові ідеї, висловлювати власну точку зору, здатність до оперативного прийняття рішень, комунікації, критичність мислення, уміння працювати в команді, моделювати навчальні ситуації, розв'язувати реальні життєві проблеми тощо. Усе це вимагає від майбутніх фахівців володіння професійними знаннями, уміннями та навичками.

У зв'язку з цим постає потреба у перегляді інноваційних технологій навчання здобувачів

вищої освіти, оновлення змісту, методів, прийомів навчальної діяльності, що ґрунтуються на нових досягненнях науки, гарантують результативність освітнього процесу. Одними з інноваційних технологій, що слід упроваджувати для підготовки здобувачів вищої освіти, є технології ситуаційного навчання, оскільки, саме вони, на наш погляд, дозволяють залучити здобувачів вищої освіти до вирішення ситуацій, мотивувати працювати, шукати нові підходи до вирішення поставлених завдань, розвиватися у майбутній професії та усвідомлювати особисту відповідальність за прийняті рішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що проблемі пошуку, розробки, упровадження інноваційних технологій навчання присвячено праці таких учених А. Вербицького,

С. Гідровича, Л. Дудко, А. Дьоміна, І. Носаченко, В. Петрук, Л. Романишиної та ін.

У дослідженнях О. Мармази, О. Мудрика, Г. Сагач, Т. Яценко, О. Пометун, Н. Заячківської та інших акцентовано увагу на доцільності використання технологій ситуаційного навчання у процесі формування професійної компетентності майбутніх фахівців. Проте це питання потребує подальшого дослідження, оскільки у науковій літературі відсутній термін «технології ситуаційного навчання» і цілісний ґрунтовний опис теорії та практики застосування методики ситуаційного навчання у закладі вищої освіти, крім того, недостатньо інформації з приводу практики використання цих методів і прийомів.

Мета статті полягає у вивченні ролі та особливостей використання технологій ситуаційного навчання у процесі професійної підготовки майбутніх учителів.

Для досягнення поставленої мети було застосовано теоретичні методи дослідження: системний аналіз науково-педагогічної літератури, методичних часописів, довідкової педагогічної літератури з метою порівняння, зіставлення та узагальнення різних підходів до розв'язання досліджуваної проблеми; системно-структурний метод для з'ясування взаємозв'язку та взаємодії структурних елементів педагогічної практики.

Виклад основного матеріалу. Ефективність використання у педагогічній діяльності тієї чи іншої інновації залежить від чіткого усвідомлення викладачами мети, завдань та структури технології. Мета технології ситуаційного навчання тотожна загальній меті – підготовка майбутнього фахівця відповідно до державних освітньо-кваліфікаційних вимог, одним із аспектів яких є готовність учителя до розв'язання педагогічних ситуацій.

Технології ситуаційного навчання у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців слід розуміти як організовану систему інтерактивного навчання здобувачів вищої освіти, за якої рівень прогнозованого результату досягатиметься способом аналізу і розв'язання ними ряду педагогічних ситуацій, характерних для закладу вищої освіти.

Сутність технології ситуаційного навчання полягає у моделюванні конкретної ситуації, що трапляється в реальній професійній діяльності, на основі чого розробляється дидактичний пакет завдань щодо розв'язання проблеми. Результат навчання у процесі застосування технологій ситуаційного навчання залежить від коректності формулювання ситуаційних завдань та їх відповідності змісту навчання, яким мають опанувати майбутні вчителі.

Застосування технологій ситуаційного навчання у процесі професійної підготовки майбутніх учителів потребує, передусім, ґрунтовної характеристики специфічних для неї методів навчання.

Учені, в процесі аналізу методів ситуаційного навчання, найчастіше використовують термін «кейс-метод». Наш науковий пошук засвідчив, що батьківщиною кейс-методу є Сполучені Штати Америки, а саме школа бізнесу Гарвардського університету, де на початку ХХ ст., окрім традиційних занять, введені в освітній процес додаткові заняття, що проводяться у формі дискусій зі здобувачами з розбору реальної управлінської ситуації.

Першим почав застосовувати метод студентських дискусій за підсумками аналізу конкретних ситуацій професор Г. Коупленд у 1910 р., під час лекцій він використовував студентське обговорення.

У 1921 р. Г. Коуплендом була опублікована збірка з метою використання ситуаційних вправ у адміністративних колах. У 1925 р. у звітах Гарвардського університету про бізнес здійснюються Перші підбірки кейсів. Так званий, «новий» метод мав значний успіх і згодом став основним методом навчання на факультеті. Навчання здійснювалося за схемою: студенти пропонували конкретну ситуацію, після чого робили аналіз проблеми та надавали відповідні рекомендації.

Кейс-метод широко використовувався в Чикагському університеті на факультеті соціології, згодом – у західноєвропейській бізнес-освіті.

У 90-х рр. американські, канадські та українські фахівці систематично використовували інтерактивні методи навчання у курсі «Державне управління» в Українській академії державного управління. Метод кейс-стаді особливу популярність здобув серед лідерів та викладачів державного управління і менеджменту.

Як бачимо, історія методу кейс-стаді відбувалася за кордоном. Сьогодні він активно застосовується в зарубіжній практиці навчання економіки. В Україні з'явився уже за часів незалежності. На ефективність методу кейс-стаді, який забезпечує практичну спрямованість навчання, вказували фахівці українського Центру інновацій та розвитку (В. Чуба, Ю. Сурмін, В. Лобода, О. Сидоренко, І. Катериняк, А. Фурда, К. Меєр та ін.). Учені дослідили дидактико-педагогічні особливості моделювання ситуацій професійної діяльності у закладі вищої освіти, визначили організаційні передумови успішного застосування ситуаційного навчання тощо. Одночасно ефективність запровадження методу в освітній процес знаходиться на стадії осмислення. Потребують дослідження

питання доцільності використання технології ситуаційного навчання у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців.

На сучасному етапі метод кейс-стаді є популярним серед науковців. Існує багато тлумачень цього поняття, вони різняться між собою певними нюансами. Суть кейс-методу полягає у використанні конкретних випадків (ситуацій, історій, тексти яких називаються «кейсами») для самостійного вивчення та спільного обговорення.

Метод ситуаційних вправ (кейс-метод) відносять до інтерактивних методів навчання, що дає можливість наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності фахівців, що сприяє розвитку ініціативності, вмінню самостійно вирішувати проблеми, розвиває здібності проводити аналіз мовних явищ, діагностувати проблему, спілкуватися іноземною мовою, долати мовний бар'єр тощо.

Гарвардська школа бізнесу поняття «кейс-метод» трактує як «метод навчання, за яким студенти та викладачі беруть участь у безпосередньому обговоренні ділових ситуацій та задач. Ці кейси, зазвичай, підготовлені в письмовій формі та сформульовані, виходячи з досвіду реальних людей, що працюють у сфері підприємництва, читаються, вивчаються та обговорюються студентами. Вони є основою для проведення бесіди, дискусії в групі під керівництвом викладача. Тому кейс-метод є одночасно і особливим видом навчального матеріалу, і особливим способом використання цього матеріалу в навчальному процесі» (Сурмін, 2005: с. 223).

Ю. Сурмін, у свою чергу, визначає кейс-метод як опис реальної життєвої ситуації, який використовують як педагогічний інструмент, щоб спровокувати дискусію в навчальній аудиторії. Кейс має відображати певну практичну проблему, актуалізувати певний комплекс знань, який необхідно засвоїти в процесі вирішення даної проблеми (Сурмін, 2005: с. 224).

Продовжуючи думку Ю. Сурмін зауважує, що кейс-метод передбачає опрацювання матеріалу шляхом розвитку аналітичних навичок та умінь приймати рішення, інтернаціоналізації навчання, розвитку усної комунікації та роботи в команді (Сурмін, 2005: с. 223).

Кейс-метод окреслює конкретну професійну ситуацію, яку педагог у письмовій формі викладає студентам і пропонує різними шляхами самостійно вирішити проблему, з нею пов'язану, що дає основу для спільних дискусій та обговорень в аудиторії під керівництвом викладача (Сидоренко, Чуба, 2001: с. 31).

Кейс – це події, що реально відбулися у певній сфері діяльності і, які автор описав з метою спровокувати діалог, дискусію на занятті, щоб схилити здобувачів освіти до обговорення та аналізу ситуації, до прийняття певних рішень.

О. Пометун у власному дослідженні кейс-метод пояснює як метод навчання, застосування якого передбачає осмислення студентами реальної життєвої ситуації, що дозволяє сформувати у студентів здатність справлятися з унікальними та нестандартними ситуаціями, з якими ми маємо справу в реальному житті (Пометун, 2008: с. 821).

І. Осадченко кейс-метод потрактовує як спосіб аналізу конкретної ситуації з обов'язковою наявністю кейсу певного виду, доречного для правильного розв'язання саме цієї ситуації засобами технології інтерактивного навчання (Осадченко, 2010: с. 8).

С. Ковальова зауважує, що кейс-метод, це детальний і глибокий опис реальної ситуації, який характеризується тим, що передбачає пошук відповіді на проблемні питання і спрямований не на отримання готових знань, а на створення нових знань, формування практичних навичок та розвиток системи цінностей студентів, життєвих настанов, своєрідного професійного світовідчуження та світоперетворення, що передбачає співтворчість студента та викладача (Ковальова, 2015: с. 97).

Таким чином, на основі аналізу науково-методичної літератури кейс-метод трактуємо як конкретні навчальні ситуації, що спеціально розробляються на основі фактичного матеріалу для подальшого вивчення на заняттях.

Використання у професійній підготовці фахівців методу кейсів має низку переваг, на протипагу традиційним технологіям навчання, серед них дослідники визначають можливість демонструвати здобувачам вищої освіти реальні життєві ситуації, події, опис яких містить певну практичну проблему, невизначеність та спрямований на актуалізацію системи знань, що будуть засвоєні під час вирішення даної проблеми та формування відповідних компетентностей майбутніх учителів. Кейс-метод дає можливість здобувачам вищої освіти набути практичного досвіду подолання реальних проблем та ситуацій, сприяє розвитку креативності мислення, щоб висувати нові ідеї та розглядати різні підходи до розв'язання різних проблем, дає можливість розвивати різноманітні компетенції тощо.

Педагогічна цінність кейс-методу полягає в інтенсивному розвитку особистісних та професійних здібностей, формуванні аналітичних, творчих, комунікативних, соціальних навичок та вмінь, розвитку системи цінностей, професійних позицій, професійного світосприймання. Всьому цьому

сприяє навчання за кейс-методом, що полягає не в отриманні готових знань, а в його виробленні, співтворчості здобувача вищої освіти і викладача.

Кейс-метод є дієвим чинником стимулювання комунікативної активності здобувачів вищої освіти і тому є адекватним засобом професійної підготовки майбутніх фахівців.

Висновки. На підставі аналізу великої кількості науково-методичної літератури можемо кон-

статувати, що інноваційний кейс-метод передбачає максимальне наближення здобувачів вищої освіти до реальних ситуацій професійної діяльності та прийняття правильних рішень. За допомогою кейс-методу майбутні вчителі мають можливість вивчати різні питання професійного характеру, формувати вміння виокремлювати головні й другорядні проблеми, аналізувати реальні життєві ситуації тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ковальова С. Сутність технології кейс-методу у професійній підготовці вчителя. *Педагогічний дискурс*. 2015. Вип. 19. С. 96–101.
2. Осадченко І. І. Дефініція та дидактична сутність поняття «кейс-метод». *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» : науково-теоретичний збірник*. Переяслав-Хмельницький, 2010. Вип. 19. С. 169–173.
3. Пометун О. І. Ситуативний метод навчання. *Енциклопедія освіти*. Академія педагогічних наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ, 2008. С. 821–822.
4. Сидоренко О., Чуба В. Ситуативна методика навчання: Теорія та практика. Київ : Центр інновацій та розвитку, 2001. 256 с.
5. Стинська В., Чепіль М., Прокопів Л. Кейс-метод – інновація у методиці підготовки студентів магістратури у закладі вищої освіти. *Молодь і ринок*. №4 (212). 2023. С. 16–19.
6. Сурмін Ю. П. Метод аналізу ситуацій (Case study) та його навчальні можливості. *Глобалізація і Болонський процес: проблеми і технології: монографія*. Київ : МАУП, 2005. 431 с.
7. Юрійчук Н. Д., Дадак Д. І. Використання інформаційно-комунікативних технологій в освітньому процесі. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького ДПУ ім. І. Франка*. Вип. 73. 2024. С. 364–367.

REFERENCES

1. Kovalova S. (2015). Sutnist tekhnolohii keis-metodu u profesiinii pidhotovtsi vchytelia. [The essence of the case method technology in professional teacher training]. *Pedahohichnyi dyskurs*. 19. 96–101. [in Ukrainian].
2. Osadchenko I. I. (2010). Definitsiia ta dydaktychna sutnist poniattia «keis-metod». [«Definition and didactic essence of the concept of «case method»]. *Humanitarnyi visnyk DVNZ «Pereiaslav-Khmelnytskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Hryhoriia Skovorody» : naukovo-teoretychnyi zbirnyk*, 19. 169–173. [in Ukrainian].
3. Pometun O. I. (2008). Sytuatsiinyi metod navchannia. [Situational teaching method]. *Entsyklopediia osvity. Akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy; hol. red. V. H. Kremen*. Kyiv. S. 821–822. [in Ukrainian].
4. Sydorenko O., Chuba V. (2001). Sytuatsiina metodyka navchannia: Teoriia ta praktyka. [Situational teaching method: Theory and practice]. Kyiv: Tsentr innovatsii ta rozvytku, 256 s. [in Ukrainian].
5. Stynska V., Chepil M., Prokopiv L. (2023). Keis-metod – innovatsiia u metodytsi pidhotovky studentiv mahistratury u zakladi vyshchoi osvity. [The case method is an innovation in the method of training master's students in a higher education institution]. *Molod i rynek*. 4 (212). 16–19. [in Ukrainian].
6. Surmin Yu. P. (2005). Metod analizu sytuatsii (Case study) ta yoho navchalni mozhlyvosti. [Method of analyzing situations (Case study) and its educational possibilities]. *Hlobalizatsiia i Bolonskyi protses: problemy i tekhnolohii: monohrafiia*. Kyiv: MAUP. 431 s. [in Ukrainian].
7. Yuriichuk N. D., Dadak D. I. (2024). Vykorystannia informatsiino-komunikatyvnykh tekhnolohii v osvitnomu protsesi. [Use of information and communication technologies in the educational process]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho DPU im. I. Franka*. 73. 364–367. [in Ukrainian].